

Restriktiv alkoholpolitik i EU?

Den förändring som sker i Europa i förhållandet till alkoholen torde inte ännu ha synts i EG-kommissionens attityd till de länder som ansöker om medlemskap. Den Europeiska Unionen är en konservativ organisation där man ändrar en tidigare omfattad inställning först när man uppnått enighet om en ny. Vad gäller exempelvis förbud mot tobaksreklam inom EU står idag endast några få länder hindrande i vägen. På samma sätt kan alkoholkontrollpolitik få EU:s stöd först när det skett en förändring i tillräckligt många länder. EU går långsammare fram än vad utvecklingen sker i de flesta medlemsländer. Därför är det viktigt att de nordiska länderna inte bara söker stöd för sin alkoholpolitik i Bryssel, utan aktivt strävar till att få allierade i de olika medlemsländerna.

Tills vidare inskränker sig EU:s stöd för en restriktiv alkoholpolitik på direktivnivå närmast till den svårövervakade bestämmelsen om innehåll i televisionreklamen och bestämmelsen om angivande av alkoholinnehållet i alla drycker med mer än 1,2 procent alkohol. Däremot innebär såväl EU:s miljardstöd till vinproducenterna som det direktiv som fastslår minimigränser för den alkoholförbrukningen som man i icke-kommersiellt syfte får föra från ett land till ett annat att det finns krafter

som kan leda till att man överger en restriktiv alkoholpolitik.

Men ändå är en restriktiv alkoholpolitik möjlig också inom EES och för EU:s medlemsländer.

För det första finns det inga orsaker att överbetona pressen mot en harmonisering av skatterna. De nuvarande EU-länderna har kunnat upprätthålla mycket stora skillnader i skattenivå, trots att reseavstånden är ganska små. Det är alltså fåfängt att hoppas på eller onödigt att vara rädd för att Finland skulle få Greklands prisnivå om landet blir EU-medlem.

För det andra kan man begränsa tillgängligheten till alkohol och marknadsföringen och utveckla annan restriktiv alkoholpolitik även om man inte har en monopolordning som omfattar import-, export- och partihandel, utan att EU skulle förhindra det.

För det tredje håller EU:s förhållande till alkoholen på att förändras, även om det hittills skett oerhört långsamt. För dem som vill skynda på den här förändringen erbjuds det många samarbetspartners, såväl stater, medborgarorganisationer som internationella organisationer av typ WHO.

Juhani Lehto

Översättning: Kerstin Stenius

Bryggareföreningen:

”Dagens

alkoholforskning ensidig”

Svenska Bryggareföreningen grundades 1885. Nykterhetsrörelsen hade vid valet 1884 fått in flera representanter i riksdagen. De hade fått igenom ett förslag, som skulle skärpa försäljnings-

lagstiftningen för såväl öl som vin. Bryggarna var oroliga och beslöt konstituera sig till en förening. Redan två dagar efter bryggareföreningens första möte hade styrelsen fått en skrivelse färdig och inlämnad till första kammarens tillfälliga utskott 2, som behandlade ärendet. I skrivelsen hävdade man att maldrycker inte, till skillnad från vin, borde hänföras till de rusgivande dryckerna, eftersom alkoholhalten var så låg. Som stöd för sin argumentering hade man en tabell över medelalkoholhalten i olika drycker. Proven hade utförts av ingenjör Werner Cronqvist i hans laboratorium.

Bryggareföreningen var denna gång framgångs-

rik. På deras linje gick utskottet, liksom regeringen, emot riksdagens majoritet. Inskränkningarna kom endast att gälla handel med vin på landsbygden. (Källa: Ove Hamberg: Svensk bryggeriindustri 1885-1985, Stockholm 1985)

Också idag är alkoholpolitiken, och nu främst alkoholskatterna, Bryggareföreningens viktigaste angelägenheter. Man försöker påverka politiker, opinion och beslutsfattare, nationellt och internationellt. Ett led i denna verksamhet var bekostandet och spridandet av Thomas Kolks undersökning om mörkertalet, vilken skulle ge argument mot det restriktiva svenska systemet och de höga alkoholskatterna.

Målen och medlen tycks inte ha förändrat sig så mycket på 109 år. Men kanske är ett nytt moment på kommande: forskning?

Åtminstone i EU är det tydligt att alkoholindustrin har aktiverat sitt engagemang i alkoholforskningen, som ett led i den alkoholpolitiska verk-

samheten. Amsterdamgruppens rapport är ett av tecknen på det.

Hur är det med den svenska bryggeriindustriens intresse för att stöda eller bedriva forskning? För att utröna det träffade NAT i februari Svenska Bryggareföreningens informationsdirektör Bertil Swartz. Samtalet kretsade kring industri och forskning, men ville hela tiden flyta över till mera direkt alkoholpolitiska frågor.

NAT: Har du, Bertil Swartz, en känsla av att industrin kommer att få en större roll inom alkoholforskningen i framtiden?

Bertil Swartz (B.S.): Internationellt stämmer det säkert att industrin får en aktivare roll. I Sverige har vi inte nu några ambitioner vad gäller forskning. För några år sedan hade vi ett förslag om att bygga upp två fonder, för forskning och upplysning, när läskedrycksskatten togs bort. Men eftersom varken avsättningen till fonden eller dess förvaltning skulle bli skattefria valde vi att sänka läskedryckspriserna i stället.

Nu är hela bilden annorlunda. Sverige ansöker om EU-medlemskap och vi kommer in på vissa sätt som ett u-land i det sammanhanget. Vi måste omprioritera vår verksamhet och arbeta för att branschen skall överleva i priskonkurrensen. Sänkta skatter på öl är vår viktigaste fråga idag. Så forskningsengagemang är inte det mest aktuella.

NAT: Vilken typ av forskning hade ni tänkt er att understödja då ni planerade de fonder du talar om?

B.S.: Det är en missuppfattning som spreds i media att vi villkorlösst skulle ha ställt 50 miljoner till Folkhälsoinstitutets förfogande. Däremot skulle vi ha varit villiga att delta i gemensamma projekt med dem.

Vi hade tänkt oss att pengarna skulle ha förvaltats av ett forskningsråd med en minoritet från branschen. Rådet skulle ha fördelat medlen enligt riktlinjer från bryggareföreningens styrelse.

Vi var och är främst intresserade av sådan forskning som skulle bredda den nu ensidiga koncentrationen på totalkonsumtionsmodellen. Det finns annan forskning som enligt vår mening mer eller mindre medvetet undanhålles allmänheten. Redan en kartläggning av sådan forskning skulle vara viktig.

NAT: Vad är det då du särskilt tänker på?

B.S.: Det finns många forskare som är obekväma för dagens etablissemang. Bland annat de som forskar i alkoholens goda effekter. Amsterdamgruppens rapport är ett exempel på att det finns en uppsjö av sådan forskning.

Bryggareföreningen tror inte på totalkonsumtionsmodellen — om den stämmer kunde vi ju lika gärna lägga ner vår verksamhet. Teorin fungerar enligt vår mening på papperet, men inte i praktiken.

Vad vi skulle prioritera är forskning som studerar vilken typ av konsumtion som har samband med skadeverkningar. Kan det t.ex. vara så att brännvin har ett starkare samband med alkoholskador, medan konsumtion av viss alkohol, t.ex. öl, inte har något skadesamband?

Vi skulle också låta göra en alkoholtypologi, dela in konsumenterna i olika grupper beroende på deras konsumtionsmönster. Vi har redan ett material som kunde användas som underlag för en sådan typologi. Sedan skulle vi satsa pengar på att ta ut den grupp som har hög konsumtion och samtidigt riskbeteende och försöka nå dem. Det betyder att vi skulle satsa på kommunikationsforskning, något som är outvecklat idag.

Vad som händer i kroppen när man dricker tror jag är färdigt undersökt. Däremot inte alkoholens sociala effekter.

NAT: Av vilken orsak är industrin intresserad av forskning?

B.S.: Om vi engagerar oss seriöst för forskning blir vi salongsfäliga. Vi vill inte vara undfallande, som vi varit tidigare. Däremot vill vi tala med makthavarna på ett konstruktivt sätt. Tidigare hävdade vi exempelvis, i samband med mellanölsdebatten, att man inte blir full av mellanöl. Nu säger vi att ja, man kan missbruka öl och det gagnar inte vår business, alltså vill vi motarbeta missbruket.

Också i handling har vi visat vår salongsfälighet. Ett tecken på det är att Konsumentverket bett oss granska reklamen i branschen och röja upp i den djungel som marknadsföringen till restaurangerna utgör.

I EU är de intresserade av våra erfarenheter. Jag kan säga att vi är de enda alkoholtillverkarna i EES-länderna som verkligen vet vad det innebär

att inte ta ansvar för sin produkt. Bryggarnas attityd i mellanölsfrågan 1977 var ett taktiskt misstag. Visa av skadan är vår inställning idag: Visst är vår huvudambition fortfarande att sälja drycker och göra pengar på det. Men vi skall ta ansvar för avigsidorna med produkterna och vill hellre ha en långsammare tillväxt under kontrollerade former än en explosion som ger baksällna.

NAT: Tror ni inte att alkoholindustrins forskning kan råka ut för trovärdighetsproblem, såsom exempelvis tobaksindustrins forskning?

B.S.: Vi har inte samma problem som tobaksindustrin och vi vill inte kopplas ihop med dem. Om de vill ha med en fråga om gränshandeln med tobak i våra enkäter är det OK, men längre än så vill vi inte gå i samarbete. Däremot kan jag tänka mig att liera mig med Vin & Sprit för att befrämja allmän måttlighet i drickandet.

Alkohol- och tobaksindustrin har inte jämförbara problem vad gäller hälsan. Jag vill hävda att alkoholindustrin har ett större ansvar än tobaksindustrin för konsumenterna. Man kan inte röka utan att få skador. Ansvarsfull rökning är omöjlig. Däremot kan man dricka alkohol utan att ta skada, medan ett omåttligt drickande kanske är värre än en cigarett.

Som före detta rökare har jag ingen tilltro till den forskning tobaksindustrin finansierar. Men jag anser inte att vi skulle få samma trovärdighetsproblem.

En forskare som påstår att alkohol är ofarlig skulle inte få anställning av oss idag.

All forskning är förstas en partsinlaga. Politiska beslut fattas på basen av olika partsinlagor. Men när det gäller alkoholpolitiken har det hittills varit en enda part, nykterhetsintresset, som dominerat.

Det nya som sker nu är att verkligheten tvingar de två parterna i armarna på varandra.

I framtiden kommer det att bli allt svårare att bygga alkoholpolitiken på tillgänglighetsrestriktioner. Då måste man hitta andra åtgärder som är verk samma.

Information är det jag tror på. Jag håller inte med dem som säger att informationens makt är begränsad. Med en bild vill jag påstå att med EU kommer något som i Sverige kunde liknas vid högertrafikomläggningen inom alkoholpolitiken. De goda erfarenheterna från högertrafikomläggning-

en kunde kopieras når alkoholen blir friare. Jag tar gärna fram Quebec som ett exempel: där undervisas befolkningen idag från späda skolålder i hur man skall umgås med alkoholen. Upplysningen är finansierad av det tidigare alkoholmonopolet, i samarbete med läkarförbundet.

NAT: Kan ni tänka er att alkoholindustrin får ta sitt samhällsansvar för alkoholskadorna genom att en del av alkoholskatten går till forskning?

B.S.: Det är möjligt, men då borde vi få en plats eller inflytande i den församling som beslutar om forskningens inriktning, så att den inte blir ensidig.

NAT: Har Bryggareföreningen deltagit i något internationellt industrisamarbete kring forskning?

B.S.: Vi är associerade medlemmar, utan rösträtt, i Confédération des Brasseurs du Marché Commun, en sammanslutning av EG-ländernas bryggeriorganisationer med säte i Bryssel. De är mycket intresserade av vad som händer i Norden, bland annat av mörkertalet som en effekt av restriktionerna. Här har de samarbetat med oss. Annars sysslar de inte egentligen med forskning.

EU-bryggerierna lever i ett annat politiskt klimat och är kanske rädda för att den nordiska smittan skall sprida sig. Jag är inte rädd för vår del. Vi får antagligen bara mer lättnader, medan det möjligen blir mera restriktioner i Europa.

Intervju: Kerstin Stenius

To legalize or not to legalize

— is that the question?

”Jeg er ikke for legalisering, men . . .”. Skal man ha håp om å bli tatt alvorlig i en diskusjon om narkotikapolitikken i Norge og Sverige, må man begynne slik. Å være for noen form for legalisering i våre land er omtrent like oppportunt som å gå inn for prevensjon i Vatikanet.

Status etter noen tiårs ”war on drugs”, gir et sørgelig resultat. Til tross for at en nå bruker større ressurser enn noen gang på å bekjempe narkotika, er situasjonen dystert. Aldri har det blitt produsert mer narkotika i verden, aldri har det vært så mange narkotikabrukere, aldri har flere land vært innblandet i narkotikahandelen, aldri har narkotikatrafikantene vært sterkere infiltrert i po-

litikk og lovlig virksomhet. Behandlingsresultatene er de fleste steder ganske nedslående. Hadde dette vært resultatregnskapet for en hvilken som helst bedrift, ville sjefene vært sparket og bedriften slått konkurs for lenge siden.

Spørsmålet stadig flere stiller, er naturligvis om vi kan forholde oss annerledes til narkotikaproblemet. Å ikke stille dette spørsmålet er intellektuelt omtrent på nivå med det vi er vant til å forbinde med totalitære stater. Derfor debatteres narkotikapolitikken i store deler av verden for tiden, for så vidt har debatten pågått lenge.

I Norge og Sverige gjør denne diskusjonen seg lite gjeldende. Først ble synspunkter som avvek fra den offisielle politikken demonstrativt tiet i hjel. Nå blir det like demonstrativt påpekt at debatten er unødvendig og nærmest en fare for folkehelsen. (Men sent på kvelden når seminarprogrammet er slutt, kommer diskusjonen på dagsordenen. Da tør vi forsiktig stille spørsmålene.)

Jeg har lyst til å nevne noen eksempler på hvor-